

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหา

วารสาร เป็นสิ่งพิมพ์ปฐมภูมิที่มีคุณค่าและมีความสำคัญในการศึกษา ค้นคว้า วิจัย และมีความจำเป็นต่อห้องสมุด โดยเฉพาะห้องสมุดมหาวิทยาลัย และห้องสมุดเฉพาะ ทั้งนี้เนื่องจากวารสารเสนอข่าวสารที่ทันสมัยและทันต่อเหตุการณ์ รายงานความก้าวหน้าทางวิชาการที่ล่าสุด ตลอดจนเสนอผลการค้นคว้าวิจัยใหม่ๆ โดยผู้เชี่ยวชาญในแต่ละสาขาวิชา นอกจากนี้แล้วยังมีข้อเด่นแท้เป็นจำนวนมากในวารสารที่ไม่มีการจัดพิมพ์เป็นหนังสือ (Davinson 1978 : 33)

ปัจจุบันมีการผลิตวารสารใหม่ ๆ ออกเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมีจำนวนวารสารใหม่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว (Garfield 1979 : N220-N292) อัตราค่าบอกรับวารสารยังมีราคาสูงขึ้นทุกปี และมีอัตราการเพิ่มของราคาสูงกว่าหนังสือ (Thompson, 1980 : 47 - 52) ดังปรากฏว่าในปี ค.ศ. 1970 อัตราค่าบอกรับวารสารโดยเฉลี่ยคือ 10.41 เหรียญสหรัฐ และในปี ค.ศ. 1980 อัตราเฉลี่ยเพิ่มเป็น 34.54 เหรียญสหรัฐ ซึ่งจะเห็นได้ว่าในระยะเวลา 10 ปี อัตราค่าบอกรับวารสารโดยเฉลี่ยสูงขึ้น 3 เท่า (U.S. Department of Commerce, Bureau of the Census 1981 : 570) จากการที่ราคาค่าบอกรับวารสารเพิ่มขึ้นทุกปี ย่อมก่อให้เกิดปัญหางบประมาณกับห้องสมุด ดังนั้นบรรณารักษ์จึงจำเป็นต้องคัดเลือกและจัดหาวารสารที่มีคุณค่าเข้าห้องสมุดให้ตรงกับความต้องการของผู้ใช้โดยคำนึงถึงงบประมาณที่ได้รับเป็นสำคัญ

วิธีที่จะช่วยให้บรรณารักษ์ทราบความต้องการของผู้ใช้ทำได้หลายวิธี เช่น การส่งแบบสอบถามแก่ผู้ใช้ห้องสมุด เพื่อทราบถึงการใช้วัสดุห้องสมุดประเภทต่าง ๆ การศึกษาสถิติการยืมที่ห้องสมุดเก็บรวบรวม ซึ่งครอบคลุมถึงสถิติการยืมของห้องสมุดและสถิติการยืมระหว่างห้องสมุด และการศึกษาการใช้สิ่งพิมพ์ในห้องสมุดโดยการสังเกตการณ์ อีกวิธีหนึ่งที่นิยมปฏิบัติกันคือ การวิเคราะห์การอ้างอิงในงานเขียนประเภทต่าง ๆ ได้แก่ บทความวารสาร หนังสือ วิทยานิพนธ์ ในเนื้อหาวิชาที่ต้องการศึกษา วิธีนี้ช่วยบรรณารักษ์ในการจัดหาวารสารและสิ่งพิมพ์ที่มีประโยชน์ และได้รับการใช้จริงเข้าห้องสมุด ตลอดจนใช้เป็นแนวทางในการประเมินคุณค่าวารสารที่มีใน

ห้องสมุดได้ การศึกษาการใช้สิ่งพิมพ์โดยวิเคราะห์การอ้างถึงมักทำโดยมีข้อสรุปเบื้องต้นว่าก่อน จะมีการอ้างถึง เอกสาร เรื่องใด ผู้อ้างจะต้องใช้เอกสาร เรื่องนั้นไม่มากนักน้อย (Bath University 1977 : 2)

งานวิจัยเกี่ยวกับการอ้างถึงวารสารในสาขาวิชาต่างๆแพร่หลายมากในต่างประเทศ สำหรับประเทศไทยงานวิจัยในเรื่องดังกล่าวยังมีไม่มากนัก ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการ วิเคราะห์การอ้างถึง โดยเลือกศึกษาการอ้างถึงวารสารในวิทยานิพนธ์สาขาวิชา เกสัชศาสตร์ และในรายงานการวิจัยของอาจารย์ คณะ เกสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เนื่องจาก การวิเคราะห์การอ้างถึงของงานเขียนในสาขาวิชา เกสัชศาสตร์ยังไม่มีผู้ใดศึกษามาก่อน ประกอบ กับห้องสมุดคณะ เกสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ประสบปัญหาในด้านงบประมาณวารสาร กล่าวคือ ห้องสมุดได้รับงบประมาณปีละ 400,000 บาท ซึ่งสามารถสั่งซื้อวารสารจากต่าง ประเทศได้ 72 รายการ (พริกพิทย์ เมระวัฒน์, สัมภาษณ์) จากการที่ค่าบอกรับวารสารเพิ่มขึ้น ทุกปี ในขณะที่ห้องสมุดไม่ได้รับงบประมาณเพิ่มขึ้นอย่างเพียงพอ จึงมีผลทำให้ห้องสมุดไม่สามารถ จัดหาวารสารชื่อใหม่ๆ เพิ่มขึ้นได้ รวมทั้งห้องสมุดต้องนำเงินงบประมาณส่วนอื่นมาเพิ่มใน งบประมาณวารสาร เพื่อที่จะชำระเงินได้ครบตามรายการที่ห้องสมุดบอกรับ นอกจากปัญหา งบประมาณแล้ว ห้องสมุดยังประสบปัญหาในด้านสถานที่จัดเก็บวารสาร เย็บเล่มซึ่งปัจจุบันเก็บใน บริเวณเดียวกับที่นั่งอ่านวารสาร (เนื้อที่ประมาณครึ่งหนึ่งของพื้นที่ห้องวารสาร) และไม่สามารรถ ขยายขึ้นสำหรับเก็บวารสาร เย็บเล่มออกไปได้อีก

จากปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงคาดหวังว่าผลของการวิจัยซึ่งจะทำให้ทราบถึง รายชื่อวารสาร ชอบเขตเนื้อหาวิชา อายุ และภาษาของวารสารที่ได้รับการอ้างถึงมากที่สุด จะเป็นประโยชน์ต่อห้องสมุดคณะ เกสัชศาสตร์ ในการพิจารณาคัดเลือกและจัดหาวารสารให้สอดคล้องกับการใช้ การเย็บเล่มวารสารและการพิจารณาจัดเก็บวารสารเย็บเล่ม เพื่อให้ห้อง วารสารมีเนื้อที่นั่งอ่านวารสารมากขึ้น รวมทั้ง เป็นประโยชน์ในการให้บริการตวรรษนี้และสำระ สังก์แก่ผู้ใช้ โดยคัดเลือกจากรายชื่อวารสารหรือบทความวารสารที่ได้รับการอ้างถึงมากที่สุด

การที่คัดเลือกวิทยานิพนธ์และรายงานการวิจัยของอาจารย์เป็นหน่วยในการวิเคราะห์ ก็เพื่อจะได้เปรียบเทียบผลของการอ้างถึง และเพื่อให้ผลการวิจัยเที่ยงตรงและสมบูรณ์ขึ้น การ วิเคราะห์การอ้างถึงงานเขียนในสาขาต่างๆ เท่าที่ศึกษามากจะเลือกงานเขียนเพียงประเภทเดียว

เป็นหน่วยในการวิเคราะห์ เช่น วิทยานิพนธ์ ซึ่งผลการวิจัยย่อมแสดงการใช้สิ่งพิมพ์ของผู้ใช้ห้องสมุดเพียงกลุ่มเดียว คือ นิสิตบัณฑิตวิทยาลัย จึงไม่สามารถนำมาใช้เป็นข้อสรุปรวมว่าเป็นการใช้สิ่งพิมพ์ของผู้ใช้ห้องสมุดทั้งหมด การที่ใช้ทั้งวิทยานิพนธ์และรายงานการวิจัยของอาจารย์เป็นหน่วยในการวิเคราะห์ จึงทำให้ทราบถึงการใช้อาคารทั้งของ นิสิตบัณฑิตวิทยาลัย และอาจารย์คณะเภสัชศาสตร์ด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารายชื่อและความถี่ของวารสารที่ได้รับการอ้างอิงถึงในวิทยานิพนธ์สาขาวิชาเภสัชศาสตร์และในรายงานการวิจัยของอาจารย์คณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. เพื่อศึกษาขอบเขตเนื้อหาวิชา อายุ และภาษาของวารสารที่ได้รับการอ้างอิงถึงในวิทยานิพนธ์สาขาวิชาเภสัชศาสตร์ และในรายงานการวิจัยของอาจารย์คณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
3. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบรายชื่อวารสารที่ได้รับการอ้างอิงถึงในวิทยานิพนธ์สาขาวิชาเภสัชศาสตร์ กับรายชื่อวารสารที่ได้รับการอ้างอิงถึงในรายงานการวิจัยของอาจารย์ คณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
4. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบรายชื่อวารสารที่ได้รับการอ้างอิงถึงในวิทยานิพนธ์ สาขาวิชาเภสัชศาสตร์ และในรายงานการวิจัยของอาจารย์ ๓ กับรายชื่อวารสารที่มีในห้องสมุดคณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สมมติฐานของการวิจัย

1. วิทยานิพนธ์ สาขาวิชาเภสัชศาสตร์ และรายงานการวิจัยของอาจารย์คณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อ้างถึงวารสารภาษาอังกฤษมากกว่าวารสารภาษาไทย
2. วารสารที่ได้รับการอ้างอิงถึงมากที่สุดในวิทยานิพนธ์สาขาวิชาเภสัชศาสตร์ และในรายงานการวิจัยของอาจารย์ ๓ เป็นวารสารที่มีขอบเขตเนื้อหาวิชาทางด้านเภสัชศาสตร์
3. วารสารที่ได้รับการอ้างอิงถึงมากในวิทยานิพนธ์สาขาวิชาเภสัชศาสตร์ และในรายงานการวิจัยของอาจารย์ คณะเภสัชศาสตร์ มีอายุในช่วง 0 - 5 ปี
4. รายชื่อวารสารที่ได้รับการอ้างอิงถึงมาก 20 ชื่อแรกในวิทยานิพนธ์สาขาวิชาเภสัชศาสตร์ และในรายงานการวิจัยของอาจารย์ คณะเภสัชศาสตร์ มีความสัมพันธ์กัน

5. รายชื่อวารสารที่ได้รับการอ้างอิงถึงในวิทยานิพนธ์สาขาวิชา เกษษศาสตร์ และ ในรายงานการวิจัยของอาจารย์ ฯ ร้อยละ 80 เป็นวารสารที่มีในห้องสมุดคณะ เกษษศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยนี้มีขอบเขตรอบคลุมการอ้างอิงถึงวารสารที่ปรากฏในบรรณานุกรมท้ายเล่มของ วิทยานิพนธ์ เกษษศาสตร์มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีพ.ศ. 2516 - 2526 จำนวน 148 เล่ม และในรายงานการวิจัยของอาจารย์คณะ เกษษศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปี พ.ศ. 2515 - 2526 จำนวน 50 เล่ม

การคัดเลือกประจำกรที่เป็นวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2516 เป็นต้นมา เนื่องจาก เป็นปีแรกที่มีผู้สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญา เกษษศาสตร์มหาบัณฑิต จากบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ส่วนรายงานการวิจัยของอาจารย์ ฯ เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2515 เนื่องจาก เป็นปีแรกที่อาจารย์คณะ เกษษศาสตร์ได้เรียบเรียงรายงานการวิจัยเล่มสมบูรณ์

สำหรับรายงานการวิจัยของอาจารย์คณะ เกษษศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ครอบคลุมเฉพาะงานวิจัยที่ได้รับเงินทุนสนับสนุนจากเงินงบประมาณแผ่นดิน เงินทุนจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เงินทุนรัชดาภิเษกสมโภช ทุนสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ทุนวิจัยสมเด็จพระมหิตลาธิเบศร์ และเงินทุนต่างประเทศ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาค้นคว้า เรื่องราว และแบบวิเคราะห์การอ้างอิงจากหนังสือ วารสาร งานวิจัย เอกสารและสิ่งพิมพ์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง
2. สร้าง เกณฑ์ และแบบฟอร์มการวิเคราะห์การอ้างอิงวารสารของวิทยานิพนธ์สาขาวิชา เกษษศาสตร์ และรายงานการวิจัยของอาจารย์ คณะ เกษษศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
3. ศึกษาการอ้างอิงวารสารที่ปรากฏในบรรณานุกรมท้ายเล่มของวิทยานิพนธ์ สาขาวิชา เกษษศาสตร์ และรายงานการวิจัยของอาจารย์คณะ เกษษศาสตร์
4. วิเคราะห์และนำเสนอข้อมูลโดยวิธีทางสถิติ ได้แก่
 - 4.1 การแจกแจงความถี่และขีดรอยคะแนน

4.2 การหาค่าร้อยละโดยใช้สูตร

$$p = \frac{f}{N} \times 100$$

4.3 การหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์โดยใช้สูตร

$$r = 1 - \frac{6 \sum d^2}{N(N^2-1)}$$

4.4 ทดสอบความมีนัยสำคัญทางสถิติของสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ โดยใช้สูตร

$$t = \frac{r\sqrt{N-2}}{\sqrt{1-r^2}}$$

5. สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล

6. รายงานผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. ทำให้ทราบถึงการใช้วารสารในการเรียบเรียงวิทยานิพนธ์ สาขาวิชา เกษศาสตร์ คำสตร์ และรายงานการวิจัยของอาจารย์คณะ เกษศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในด้าน รายชื่อวารสาร เนื้อหาวิชา อายุ และภาษาของวารสารที่ใช้
2. ผลการศึกษาจะเป็นแนวทางแก่บรรณารักษ์ห้องสมุดคณะ เกษศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในการจัดหาและให้บริการวารสารให้สอดคล้องกับ การใช้และกับงบประมาณที่ได้รับ
3. เป็นข้อมูลเบื้องต้นในการเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงระบบการคัดเลือกวารสาร กล่าวคือ วารสารที่มีการใช้น้อย อาจพิจารณาจัดเก็บไว้ในห้องเก็บสิ่งพิมพ์ เพื่อให้ห้องสมุดมี เนื้อที่จัดเก็บวารสารใหม่ ๆ และมีที่นั่งอ่านวารสารมากขึ้น

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

การวิเคราะห์การอ้างอิงวารสาร หมายถึง การศึกษาวารสารที่ได้รับการอ้างอิงถึงใน วิทยานิพนธ์สาขาวิชา เกษศาสตร์ คำสตร์ และในรายงานการวิจัยของอาจารย์คณะ เกษศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในด้าน รายชื่อ เนื้อหาวิชา อายุ และภาษาของวารสาร

รายงานการวิจัยของอาจารย์คณะเภสัชศาสตร์ หมายถึงรายงานการวิจัยที่อาจารย์คณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นผู้วิจัยและตีพิมพ์ออกเผยแพร่ โดยงานวิจัยเหล่านี้เป็นงานวิจัยซึ่งได้รับเงินทุนอุดหนุนการวิจัย จากเงินงบประมาณแผ่นดิน เงินทุนวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เงินทุน รัชดาภิเษกสมโภช เงินทุนสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ทุนวิจัยสมเด็จพระมหิตลาธิเบศร์ และเงินทุนต่างประเทศ

วิทยานิพนธ์สาขาวิชาเภสัชศาสตร์ หมายถึง วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาเภสัชศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งแบ่งออกเป็น 9 สาขาวิชาได้แก่ จุลชีววิทยา สรีรวิทยา เภสัชวิทยา เภสัชกรรม เภสัชเคมี เภสัชอุตสาหกรรม เภสัชพฤกษศาสตร์ เภสัชเวท และอาหารเคมี

วารสาร หมายถึง สิ่งพิมพ์ที่มีกำหนดออกที่แน่นอน หรือค่อนข้างแน่นอนออกต่อเนื่องกัน พร้อมทั้งมีเลขกำกับฉบับระบุให้ทราบวันเดือนปีที่ออก และทราบลำดับของแต่ละฉบับ ตั้งใจออกต่อเนื่องตลอดไป ทั้งนี้ไม่ครอบคลุม นิตยสารและหนังสือพิมพ์

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

การศึกษาโดยใช้วิธีวิเคราะห์การอ้างอิงในงานวิจัยของไทยนั้นมีทั้งที่ใช้การวิเคราะห์ การอ้างอิงในการศึกษาโดยตรง และใช้วิธีวิเคราะห์การอ้างอิงประกอบกับวิธีการอื่น ๆ ซึ่งส่วนใหญ่มักจะใช้วิทยานิพนธ์เป็นหน่วยของการวิเคราะห์

งานวิจัยซึ่งใช้การวิเคราะห์การอ้างอิงประกอบกับวิธีการอื่น ๆ ได้แก่ งานวิจัยของ อาจารย์ สัทธาธิ (2515 : 1 - 341) เรื่อง "ปัญหาการใช้หนังสือและวัสดุห้องสมุดเพื่อการวิจัยในประเทศไทย" โดยวิเคราะห์การอ้างอิงในวิทยานิพนธ์ทางด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และการศึกษาของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำนวน 150 เล่ม ในปี พ.ศ. 2516 ไพลิน ไชยเสนะ (2516 : 1 - 429) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ปัญหาการใช้หนังสือและห้องสมุดประกอบการวิจัยวิชาการศึกษา ในประเทศไทยระหว่างปีการศึกษา 2510 - 2515" โดยวิเคราะห์การอ้างอิงของวิทยานิพนธ์ทางการศึกษา ตั้งแต่ปีการศึกษา 2510 - 2515 จำนวน 200 เล่ม ในปี พ.ศ. 2519 ศศิ สันทิมล (2519 : 1 - 52) ได้วิเคราะห์การอ้างอิงของวิทยานิพนธ์สาขาวิชารัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตั้งแต่ปีการศึกษา 2504 - 2518

จำนวน 133 เล่ม และปี พ.ศ. 2520 เปรมวัลย์ วาริธร (2520 : 1 - 301) ก็ได้ทำการวิเคราะห์การอ้างอิงวิทยานิพนธ์ในสาขาวิชาเดียวกัน แต่ต่างสถาบันกัน คือ วิทยานิพนธ์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ระหว่างปีการศึกษา 2510 - 2517 จำนวน 172 เล่ม งานวิจัยอีกเรื่องหนึ่งที่ใช้วิธีวิเคราะห์การอ้างอิงถึงประกอบกับวิธีการอื่น แต่หน่วยของการวิเคราะห์ที่แตกต่างกันคือใช้ตำรา ได้แก่ งานวิจัยของ ลินตนา กระแสชัย (2524 : 1 - 161) ซึ่งได้วิเคราะห์การอ้างอิงถึงในตำราซึ่งเขียนโดยคณาจารย์ คณะศึกษาศาสตร์ มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศึกษาศาสตร์ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตพิษณุโลก ตั้งแต่ปีการศึกษา 2521 - 2523 รวม 116 เล่ม

งานวิจัยทั้งหมดนี้มีจุดมุ่งหมายในการศึกษาปัญหาการใช้หนังสือและวัสดุห้องสมุดทั้งสิ้น ผลของการวิจัยปรากฏตรงกันว่า วารสารได้รับการใช้ในการเรียบเรียงวิทยานิพนธ์มากเป็นอันดับ 2 รองจากหนังสือทั่วไป หรือหนังสือตำรา และหนังสือวิชาการยกเว้นงานวิจัยของ ลินตนา กระแสชัย ซึ่งพบว่าคณาจารย์ใช้วารสารมากเป็นอันดับ 3 รองจากหนังสือทั่วไปและสิ่งพิมพ์รัฐบาล

สำหรับภาษาของวารสารที่ได้รับการอ้างอิงถึงในการเขียนวิทยานิพนธ์และตำรานั้น ผลการวิจัยของ จารุพร สัทธาธิก และไพสิน ไชยเสนะ พบว่าวารสารภาษาอังกฤษได้รับการอ้างอิงมากกว่า วารสารภาษาไทย คิดเป็นร้อยละ 70.48 : 29.52 และร้อยละ 71.79 : 28.21 ตามลำดับ ส่วนงานวิจัยของ ศศิ สันทิมล และเปรมวัลย์ วาริธร พบว่าวารสารภาษาไทยได้รับการอ้างอิงมากกว่าวารสารภาษาอังกฤษ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ลินตนา กระแสชัย ที่พบว่าคณาจารย์ส่วนใหญ่ใช้วารสารภาษาไทยมากกว่าวารสารภาษาต่างประเทศในการเขียนตำรา

จากการวิเคราะห์รายชื่อวารสารที่ได้รับการอ้างอิงถึงในงานวิจัยของ จารุพร สัทธาธิก พบว่าผู้เรียบเรียงวิทยานิพนธ์ทางด้านมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และการศึกษา อ้างถึงวารสารรัฐประศาสนศาสตร์ มากเป็นอันดับแรก ส่วนวารสารภาษาอังกฤษปรากฏว่า Far Eastern Economic Review, Personnel Management และ Political Quarterly ได้รับการอ้างอิงมากที่สุด งานวิจัยของไพสิน ไชยเสนะ พบว่าวารสารภาษาไทยที่ได้รับการอ้างอิงมาก คือ วิทยากร, ศูนย์ศึกษา, วารสารสภาการศึกษาแห่งชาติ และ วิทยาสาร ตามลำดับ

วารสารภาษาอังกฤษที่ได้รับการอ้างอิงถึงมาก คือ Journal of Education Research และ Journal of Education Psychology

สำหรับงานวิจัยของเปรมวัลย์ วาริธร นั้นได้วิเคราะห์รายชื่อวารสารที่ได้รับการอ้างอิงแยกออกตามสถาบัน ดังนี้คือ วิทยานิพนธ์ของมหาวิทยาสัยธรรมศาสตร์อ้างอิงถึง วารสาร เทศบาลมากที่สุด ส่วนวารสารภาษาอังกฤษได้แก่ U.N. Treaty Series ในขณะที่วารสารรัฐประศาสนศาสตร์ เป็นวารสารภาษาไทยที่ได้รับการอ้างอิงถึงมากที่สุด ในวิทยานิพนธ์ของสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ และวารสารภาษาอังกฤษที่ได้รับการอ้างอิงถึงมากที่สุดคือ American Journal of Nursing ส่วนงานวิจัยของ คัสสิ์ สันทวิมล ไม่ได้ศึกษารายชื่อวารสารที่ได้รับการอ้างอิงถึง

ในด้านงานวิจัยซึ่งใช้การวิเคราะห์การอ้างอิงในการศึกษาโดยตรง ได้แก่

"การวิเคราะห์การอ้างอิงของวิทยานิพนธ์สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ที่มีขอบเขตเนื้อหาเกี่ยวกับห้องสมุดมหาวิทยาลัยและวิทยาลัย" โดย อารีย์ ชื่นวัฒนา (2524 : 1-136) ซึ่งวิเคราะห์การอ้างอิงของเชิงอรรถและบรรณานุกรมท้ายเล่มของวิทยานิพนธ์บรรณารักษศาสตร์ 31 เล่ม พรพรรณ โพธิ์แก้ว (2526 : 1-149) ได้วิเคราะห์การอ้างอิงของวิทยานิพนธ์สาขาวิชาประชากรศาสตร์ที่เปิดสอนในมหาวิทยาลัยของประเทศไทย ตั้งแต่ปีการศึกษา 2511 - 2524 จำนวน 89 เล่ม และ พรพรรณ เลาสักขณเลิศ (2528 : 1-131) ได้วิเคราะห์การอ้างอิงที่ปรากฏในบทความในวารสารทางสังคมศาสตร์ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2524 - 2526 จำนวน 52 ฉบับ

งานวิจัยของอารีย์ ชื่นวัฒนา และพรพรรณ โพธิ์แก้ว มีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาประเภทภาษา อายุ และขอบเขตเนื้อหาของเอกสารที่ได้รับการอ้างอิงถึงในวิทยานิพนธ์ สำหรับงานวิจัยของพรพรรณ เลาสักขณเลิศ มีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาขอบเขตเนื้อหา ประเภท อายุ ภาษา และประเทศผู้ผลิตเอกสารที่ได้รับการอ้างอิงถึงในบทความที่ลงพิมพ์ในวารสารทางสังคมศาสตร์ ผลการวิจัยปรากฏตรงกันว่า หนังสือเป็นเอกสารที่ผู้เรียบเรียงวิทยานิพนธ์อ้างอิงถึงมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 67,90 และ 49.89 ตามลำดับ และมีการอ้างอิงวารสารคิดเป็นร้อยละ 31.10, 22.57 และ 22.28 ตามลำดับ สำหรับการศึกษารายชื่อวารสารที่ได้รับการอ้างอิงถึงมากที่สุด งานวิจัยของอารีย์ ชื่นวัฒนา พบว่า ในจำนวนวารสารที่ได้รับการอ้างอิงถึงประมาณร้อยละ 80 เป็นการ

อ้างอิงวารสารหลักเพียง 26 รายการ และวารสารภาษาไทยที่ได้รับการอ้างอิงมากที่สุด คือ วารสารห้องสมุด ส่วนวารสารภาษาอังกฤษที่ได้รับการอ้างอิงมากที่สุดคือ College & Research Libraries งานวิจัยของพรพรรณ โพธิ์แก้ว พบว่าวารสารภาษาไทยที่ได้รับการอ้างอิงมากที่สุด คือ วารสารประชากรศึกษา และวารสารภาษาอังกฤษที่ได้รับการอ้างอิงมากที่สุดคือ Population Studies ส่วนงานวิจัยของพรพรรณ เลาสักขณะเลิศ พบว่าวารสารภาษาไทยที่ได้รับการอ้างอิงมากที่สุด คือ วารสารพัฒนบริหารศาสตร์ และวารสารภาษาอังกฤษที่ได้รับการอ้างอิงมากที่สุดคือ Public Administration Review

สำหรับขอบเขตเนื้อหาของเอกสารที่ได้รับการอ้างอิงนั้น อารีย์ ชื่นวัฒนา พบว่ามีเนื้อหาในสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ งานวิจัยของ พรพรรณ โพธิ์แก้ว พบว่าเอกสารที่ได้รับการอ้างอิงมากที่สุดมีเนื้อหาทางด้านสังคมศาสตร์ เช่นเดียวกับงานวิจัยของพรพรรณ เลาสักขณะเลิศ ซึ่งพบว่าเอกสารที่ได้รับการอ้างอิงมากที่สุดมีเนื้อหาในสาขาวิชาทางรัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ และสังคมวิทยา

ในการศึกษาถึงภาษาและอายุของเอกสารที่ได้รับการอ้างอิง ผู้วิจัยทั้งสามรายงานผลตรงกันว่าภาษาของเอกสารที่ได้รับการอ้างอิงมากที่สุดเป็นภาษาอังกฤษคิดเป็นร้อยละ 63, 67 และ 60 ตามลำดับ และเอกสารที่ได้รับการอ้างอิงมากที่สุดมีอายุไม่เกิน 5 ปี และ 10 ปี นอกจากนี้ อารีย์ ชื่นวัฒนายังพบว่าเอกสารที่ได้รับการอ้างอิงมากที่สุดเป็นเอกสารทฤษฎีภูมิ สำหรับการศึกษาระดับผู้ผลิตเอกสาร พรพรรณ โพธิ์แก้ว และ พรพรรณ เลาสักขณะเลิศ รายงานผลตรงกันว่า เอกสารที่ตีพิมพ์ในประเทศไทยได้รับการอ้างอิงมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 47 และ 44.82 ตามลำดับ

สำหรับงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการวิเคราะห์การอ้างอิงวารสารโดยตรง คือ งานวิจัยของ พูลสุข ปรวิตรวรุณ (2526 : 1-356) ซึ่งวิเคราะห์การอ้างอิงวารสารในวิทยานิพนธ์สาขาวิชา เศรษฐศาสตร์ โดยวิเคราะห์การอ้างอิงวารสารที่ปรากฏในเชิงอรรถของวิทยานิพนธ์ เศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิต ภาควิชา เศรษฐศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และคณะ เศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2513 จนถึงสิ้นปี พ.ศ. 2523 จำนวน 344 เล่ม เพื่อศึกษาขอบเขตเนื้อหาวิชา อายุ ภาษา และรายชื่อวารสารที่ได้รับการอ้างอิง รวมทั้งเปรียบเทียบวารสารที่ได้รับการอ้างอิงกับวารสารที่มีในห้องสมุด คณะ เศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ผลการวิจัยพบว่า วารสารที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์ ได้รับการอ้างอิงมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 92.79 และวารสารที่มีอายุในช่วงเวลา 6 ปี ได้รับการอ้างอิงมากที่สุด สำหรับภาษาของวารสารที่ได้รับการอ้างอิง คือ ภาษาอังกฤษ คิดเป็นร้อยละ 66.75 รองลงมา คือ ภาษาไทยได้รับการอ้างอิงร้อยละ 32.76 และ ที่เหลืออีกร้อยละ .49 เป็นการอ้างอิงวารสาร ภาษาต่างประเทศอื่น ๆ ส่วนการศึกษารายชื่อวารสารที่ได้รับการอ้างอิง พบว่าวารสารภาษาไทย ที่ได้รับการอ้างอิงมากที่สุด คือ ราชกิจจานุเบกษา, รายงานเศรษฐกิจรายเดือน และ วารสาร ธรรมศาสตร์ ตามลำดับ ส่วนวารสารภาษาอังกฤษที่ได้รับการอ้างอิงมากที่สุดคือ Foreign Trade Statistics of Thailand, American Economic Review และ Journal of Political Economy ตามลำดับ

ในการเปรียบเทียบรายชื่อวารสารที่ได้รับการอ้างอิงกับวารสารที่มีในห้องสมุด พบว่า ห้องสมุดคณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีวารสารภาษาไทยที่ได้รับการอ้างอิง 39 รายการ คิดเป็นร้อยละ 25.66 และวารสารภาษาต่างประเทศ 46 รายการ คิดเป็นร้อยละ 17.49 ในขณะที่ห้องสมุดคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มีวารสารภาษาไทยที่ได้รับการอ้างอิง 62 รายการ คิดเป็นร้อยละ 40.79 และวารสารภาษาต่างประเทศ 96 รายการ คิดเป็นร้อยละ 36.50

นอกจากงานวิจัยดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังมีงานวิจัยที่เกี่ยวกับการวิเคราะห์การอ้างอิง ที่กำลังอยู่ระหว่างดำเนินการ ได้แก่

นฤมล รักษาสุข วิเคราะห์การอ้างอิงวารสารของเอกสารการลอนชุดวิชาของมหาวิทยาลัย สุโขทัยธรรมราช ซึ่งวิเคราะห์การอ้างอิงวารสารที่ปรากฏในบรรณานุกรมหรือเชิงอรรถของเอกสาร การลอนชุดวิชาตั้งแต่ปีการศึกษา 2523 จนถึงปีการศึกษา 2526 รวม 79 ชุดวิชา คิดเป็น 1,185 หน่วย เพื่อศึกษาถึงรายชื่อความถี่ ขอบเขตเนื้อหาวิชา อายุและภาษาของวารสารที่ได้รับการอ้างอิง

กมลรัตน์ ตัญเฑาะฐ วิเคราะห์การอ้างอิงในวิทยานิพนธ์ของนักศึกษาระดับปริญญาโทภาคบริหาร และงานวิจัยของอาจารย์และนักศึกษาระดับปริญญาโทภาคบริหาร คณะวิศวกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยี พระจอมเกล้าวิทยาเขตเจ้าพระยาลาดกระบัง โดยวิเคราะห์การอ้างอิงที่ปรากฏในบรรณานุกรม ของวิทยานิพนธ์ของนักศึกษาระดับปริญญาโท ตั้งแต่ปีการศึกษา 2518 - 2526 จำนวน 32 เล่ม และงานวิจัย ของอาจารย์และนักศึกษาระดับปริญญาโท ตั้งแต่ พ.ศ. 2518 - 2526 จำนวน 150 เรื่อง เพื่อศึกษา ความถี่ ขอบเขตเนื้อหาวิชา อายุ และภาษาของเอกสารที่ได้รับการอ้างอิง

ชูศรี ปทุมวานิช วิเคราะห์การอ้างอิงของวิทยานิพนธ์ สาขาวิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยวิเคราะห์การอ้างอิงที่ปรากฏในเชิงอรรถของวิทยานิพนธ์ ตั้งแต่ปีการศึกษา 2512 - 2525 จำนวน 109 เล่ม เพื่อศึกษา ความถี่ขอบเขตเนื้อหาวิชาอายุ และภาษาของเอกสารที่ได้รับการอ้างอิง

งานวิจัยของต่างประเทศ

งานวิจัยของต่างประเทศที่เกี่ยวกับการวิเคราะห์การอ้างอิง ได้มีการทำกันอย่างกว้างขวางและเป็นจำนวนมาก มีทั้งการวิเคราะห์การอ้างอิงแหล่งข้อมูลหลายประเภท และการวิเคราะห์การอ้างอิงวารสารโดยตรง ซึ่งงานวิจัยที่ทำการวิเคราะห์การอ้างอิงวารสารโดยตรง ได้แก่ งานวิจัยของยอร์ช อาร์ แชมเบอร์ส และ เจมส์ เอล ฮีลเลย์ (Chambers and Healey 1973 : 397-401) ในปี 1973 ซึ่งได้วิเคราะห์การอ้างอิงวารสารในวิทยานิพนธ์สาขาวิชาการศึกษาจำนวน 112 เล่ม และสาขาวิชาภาษาอังกฤษจำนวน 56 เล่ม ของมหาวิทยาลัยโรดไอแลนด์ ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1958 - 1968 เพื่อศึกษารายชื่อบทความและวารสาร ความถี่ และอายุของวารสารที่ได้รับการอ้างอิงโดยนำมาเปรียบเทียบกับวารสารที่ห้องสมุดมี

ปี ค.ศ. 1978 เอ.โอโมรูยิ (Omoruyi 1978 : 172-177) ได้วิเคราะห์การอ้างอิงวารสารในวิทยานิพนธ์ปี ค.ศ. 1965 - 1970 ของคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยไอบาดาน ซึ่งประกอบด้วยสาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ ภูมิศาสตร์ รัฐศาสตร์ และสังคมวิทยา จำนวน 18 เล่ม เพื่อศึกษารายชื่อวารสาร ความถี่ อายุ ภาษา และประเทศผู้ผลิตวารสารที่ได้รับการอ้างอิง

ในปี ค.ศ. 1980 แคทเธอริน ดับเบิลยู.แมคเคน และ เจมส์ อี.โบบิค (McCain and Bobick 1981 : 257-267) ได้ศึกษาการใช้วารสารของอาจารย์และนักศึกษา ภาควิชาชีววิทยา มหาวิทยาลัยเทมเปิล (Temple University) โดยวิเคราะห์การอ้างอิงจากสิ่งพิมพ์ และงานวิจัยของอาจารย์รวมทั้งวิทยานิพนธ์ปริญญาตรีบัณฑิต จำนวน 153 เล่ม เพื่อศึกษารายชื่อวารสาร ความถี่ และอายุของวารสารที่ได้รับการอ้างอิง

ปี ค.ศ. 1981 ริชาร์ด กริสคอม (Griscom 1983 : 35-52) ได้วิเคราะห์การอ้างอิงวารสารในวิทยานิพนธ์สาขาวิชาดนตรีของมหาวิทยาลัยอินเดียนา จำนวน 67 เล่ม ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1975 - 1980 เพื่อศึกษารายชื่อวารสาร ความถี่ และอายุของวารสารที่ได้รับการอ้างอิง

ผลการวิจัยของงานทั้ง 4 เรื่อง ดังกล่าว ปรากฏดังนี้คือ

1. ความถี่ของวารสารที่ได้รับการอ้างอิง แคมเบอร์ลีย์ และฮิลเลีย์ พบว่าวารสารที่ได้รับการอ้างอิงน้อยกว่าหนังสือและสิ่งพิมพ์อื่น ๆ รวมกัน กล่าวคือในการอ้างอิงทั้งหมดจำนวน 7,029 ครั้ง เป็นการอ้างอิงวารสาร 2,198 ครั้ง จากวารสาร 506 ชื่อ กริสคอมพบว่า ในจำนวนการอ้างอิงทั้งหมด 3,789 ครั้ง เป็นการอ้างอิงวารสาร 1,129 ครั้ง จากวารสาร 265 ชื่อ ในขณะที่งานวิจัยของแมคเคนและโบบิค พบว่า วารสารที่ได้รับการอ้างอิงมากกว่าหนังสือหรือสิ่งพิมพ์อื่น ๆ โดยในจำนวนการอ้างอิงทั้งหมด 4,155 ครั้ง เป็นการอ้างอิงวารสาร 3,739 ครั้ง จากวารสาร 336 ชื่อ ส่วนโอโมรียี สันใจเฉพาะวารสารที่ได้รับการอ้างอิงในวิทยานิพนธ์เท่านั้น และพบว่า วิทยานิพนธ์ที่นำมาวิเคราะห์การอ้างอิงได้อ้างถึงบทความวารสาร 825 บทความ จากวารสาร 203 ชื่อ โดยไม่มีการอ้างอิงบทความซ้ำกันเลย

2. อายุของวารสารที่ได้รับการอ้างอิง ผลการวิจัยปรากฏว่า อายุของวารสารที่ได้รับการอ้างอิงแตกต่างกันไปดังนี้ คือ แคมเบอร์ลีย์ และฮิลเลีย์ พบว่าวิทยานิพนธ์ทางการศึกษาอ้างอิงวารสารตั้งแต่ ปี ค.ศ. 1900 เป็นต้นมา ส่วนวิทยานิพนธ์ภาษาอังกฤษอ้างอิงวารสารเก่ากว่านั้นคือ ก่อนปี ค.ศ. 1900 เป็นต้นมา ในขณะที่โอโมรียี พบว่าอายุโดยเฉลี่ยของวารสารที่ได้รับการอ้างอิง คือ 9 ปี และเมื่อจำแนกออกตามสาขาวิชาของวิทยานิพนธ์ ปรากฏว่าวารสารที่ได้รับการอ้างอิงในวิทยานิพนธ์สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์มีอายุโดยเฉลี่ยต่ำสุดคือ 4 ปี รองลงมาได้แก่สาขาวิชารัฐศาสตร์ ภูมิศาสตร์ และสังคมวิทยามีอายุ 5 ปี 11 ปี และ 12 ปี ตามลำดับ สำหรับงานวิจัยของแมคเคนและโบบิคพบว่าอายุโดยเฉลี่ยของวารสารที่ได้รับการอ้างอิง คือ 8 ปี ส่วนกริสคอม พบว่า วารสารที่ได้รับการอ้างอิงในวิทยานิพนธ์สาขาวิชาดนตรีศึกษา และทฤษฎีดนตรีเป็นวารสารเก่าที่มีอายุในช่วง 25 ปี

3. ภาษาของวารสารที่ได้รับการอ้างอิง จากงานวิจัยของโอโมรียีพบว่าบทความวารสารภาษาอังกฤษได้รับการอ้างอิงมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 98.709 ส่วนที่เหลืออีกร้อยละ 1.291 เป็นบทความภาษาฝรั่งเศสและภาษาเยอรมัน ส่วนงานวิจัยเรื่องอื่นมิได้ศึกษาถึงภาษาของวารสารที่ได้รับการอ้างอิง เนื่องจากมุ่งศึกษาเฉพาะอายุ และรายชื่อวารสารเป็นสำคัญ

4. ประเทศที่ผลิตวารสาร โอโมรียีพบว่าวารสารที่ได้รับการอ้างอิงผลิตจากประเทศสหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักรและโนสเวียมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 38.498, 23.991 และ 19.484 ตามลำดับ

5. การเปรียบเทียบวารสารที่ได้รับการอ้างอิงถึงกับวารสารที่มีอยู่ในห้องสมุด แคมเบอร์ลี และฮิลเลย์ ได้เปรียบเทียบรายชื่อวารสารที่ได้รับการอ้างอิงถึงกับรายชื่อวารสารที่มีอยู่ในห้องสมุด มหาวิทยาลัยโรดไอแลนด์ พบว่าจากจำนวนวารสารที่ได้รับการอ้างอิงถึง 506 ชื่อ มีอยู่ในห้องสมุด 318 ชื่อ

กล่าวโดยสรุป จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าวารสารเป็นสิ่งพิมพ์ประเภทหนึ่งที่มีความสำคัญ และได้รับการอ้างอิงถึงมากในงานเขียนต่าง ๆ และมักได้รับการอ้างอิงถึงเป็นอันดับแรกหรืออันดับสอง รองจากสิ่งพิมพ์ประเภทอื่น สำหรับกลุ่มอายุของวารสารที่ได้รับการอ้างอิงถึงนั้นจะต่างกันไปในแต่ละสาขาวิชา อย่างไรก็ตามวารสารปีใหม่ ๆ มักจะได้รับการอ้างอิงถึงมากกว่าวารสารปีเก่า ๆ ส่วนภาษาของวารสารที่ได้รับการอ้างอิงถึงนั้นส่วนใหญ่ จะเป็นภาษาอังกฤษ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากภาษาอังกฤษเป็นภาษากลางที่นิยมใช้กันทั่วไป และมีการผลิตสิ่งพิมพ์ทางวิชาการในภาษาดังกล่าวออกมาเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ในด้านขอบเขตเนื้อหาวิชาของสิ่งพิมพ์ที่ได้รับการอ้างอิงถึง ปรากฏว่าถ้าประชากรที่ศึกษา เน้นในสาขาวิชาใดก็มักอ้างอิงถึงสิ่งพิมพ์ในสาขานั้นมากที่สุด

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย